

DE OUDE KERK, AMSTERDAM

Dinsdag 14 januari 1687

De begrafenis zou in stilte plaatsvinden, want de overledene had geen vrienden. Maar woorden zijn als water in Amsterdam, ze overstromen de oren en veroorzaken rot, en het is druk in de oostelijke zijbeuk van de kerk. Vanaf haar veilige plek in de koorbanken ziet ze de gildebroeders en hun echtgenotes naar het gapende graf lopen. Ze lijken wel mieren die op honing afkomen, en ze krijgen al snel gezelschap van VOC-klerken, zeekapiteins, regentessen, suikerbakkers en van hém, nog altijd met die breedgerande hoed op zijn hoofd. Ze probeert medelijden met hem te hebben. In tegenstelling tot haat kan medelijden diep weggestopt worden.

Het beschilderde kerkplafond – het enige wat de hervormers niet hebben gesloopt – torent boven hen uit als de omgekeerde romp van een indrukwekkend schip, een spiegel voor de stadsziel. Op de oude gewelsschotels staan afbeeldingen van de oordelende Christus met lelietak en zwaard, een gouden kog die de golven doorklieft en Maria op een maansikkel. Ze klapt de oude misericorde naast zich op en strijkt met haar vingers over het in hout uitgesneden spreekwoord. Het is een reliëf van een man die met een pijnlijk vertrokken gezicht een zak munten uitpoept. Er is niets veranderd, denkt ze.

Maar toch.

Zelfs de doden zijn er vandaag bij: onder de voeten van de kerkgangers verhullen grafplaten meerdere lagen lichamen, stoffelijke resten die op nog oudere botten zijn gestapeld. Onder die vloer liggen vrouwenkaken, een koopmansbekken, de holle ribbenkast van een gezette edelman. Er liggen kleine lijkjes, soms niet groter dan een brood. Het valt haar op dat de mensen hun ogen afwenden van dat gecompriëerde verdriet, dat ze weglopen van elk

ondermaats zerkje dat ze zien, en ze kan het hun niet kwalijk nemen.

Tussen alle mensen ziet de vrouw opeens de reden voor haar komst. Het meisje staat afgetobd en getekend door verdriet bij een gat in de vloer. Ze heeft nauwelijks oog voor de burgers die alleen maar uit nieuwsgierigheid zijn gekomen. De baardragers lopen door het schip, en de kist balanceert als een luitkoffer op hun schouders. Sommigen kijken alsof ze bedenkingen hebben bij deze begrafenis. Dat zal wel de schuld zijn van Pellicorne, denkt ze. Ze zijn weer vergiftigd door zijn woorden.

Doorgaans houdt iedereen in zo'n stoet vast aan een voorgescreven volgorde – de burgemeesters voorop, het gewone volk in hun kielzog – maar vandaag trekt niemand zich daar iets van aan. De vrouw vermoedt dat er in geen enkel godshuis binnen de muren van deze stad ooit zo'n unieke, openlijk rebellerende groep begrafenisgangers is geweest. Ze vindt het een verademing. Amsterdam is gebouwd op risico's, maar hunkert nu naar zekerheid, een keurig uitgestippeld leven, en bewaakt zijn welstand met een slaafse volgzzaamheid. Ik had hier al eerder weg moeten gaan, denkt ze. De dood komt te dichtbij.

De baardragers banen zich een weg door de kring, die uiteenwijkt. Als ze de kist zonder enig ceremonieel in het graf laten zakken, loopt het meisje naar de rand om een tuiltje bloemen in het donkere gat te gooien. Sommige kerkgangers kijken op als er langs de witgekalkte kerkmuur een spreek omhoogfladdert, maar het meisje vertrekt geen spier, en de vrouw in de koorbank ook niet. Tijdens Pellicornes monotone slotgebed volgen ze allebei de boog die het boeketje beschrijft.

De baardragers schuiven de nieuwe grafplaat op zijn plaats en een dienstmeid knielt bij de verdwijnende duisternis. Ze begint te snikken, en als het afgetobde meisje niets doet om de huilbui te stuiten, wordt dit gebrek aan waardigheid en fatsoen met afkeurende geluiden ontvangen. Twee vrouwen in zijden kleding voeren vlak bij de koorbank fluisterend een gesprek. 'Aan dat soort gedrag hebben we deze begrafenis te danken,' mompelt de een.

‘Als ze zich zo aan de buitenwereld tonen, zullen ze zich binnenshuis wel als wilde beesten gedragen,’ zegt haar vriendin.

‘Dat denk ik ook. Maar wat zou ik daar graag eens luistervinkje spelen!’

Ze onderdrukken een giecheltje. In de koorbank ziet de vrouw dat haar knokkels op de moraliserende misericorde wit zijn geworden.

Zodra de vloer is afgesloten en de doden weer veilig op afstand zijn, lopen de mensen weg. Het meisje lijkt wel een van de starre, gebrandschilderde heiligen boven haar hoofd als ze eindelijk naar de ongenode huichelaars kijkt, die keuvelend de kerk verlaten en de slingerende straten van de stad in lopen. Het meisje en haar dienstmeid lopen even later zwijgend en gearmd achter hen aan. De meeste mannen gaan waarschijnlijk terug naar hun schrijftafels en hun toonbanken, want er moet altijd gewerkt worden om Amsterdam drijvende te houden. Arbeid verwarmt, luiheid verarmt, luidt het spreekwoord, en bij ledigheid dreigen we kopje-onder te gaan. Tegenwoordig lijkt het stijgende water erg dichtbij te zijn.

Als de kerk leeg is, komt de vrouw van haar plaats. Ze loopt vlug, want ze wil niet gezien worden. ‘Het kan verkeren,’ zegt ze, en haar stem weergalmt tegen de muren. Als ze bij de zojuist gelegde grafplaat komt, ziet ze dat de baardragers hun werk haastig hebben gedaan. Het graniet is nog warmer dan dat van de andere graven, en de gebeitelde woorden zijn nog stoffig. Het is eigenlijk nauwelijks te bevatten dat dit is gebeurd.

Ze knielt en haalt iets uit haar zak waarmee ze wil afronden wat ze op gang heeft gebracht. Dit is háár gebed, een miniatuurhuisje dat op haar handpalm past, met negen kamers en vijf uit hout gesneden mensen erin, zo kunstig gemaakt dat het onwerkelijk lijkt. Voorzichtig zet ze haar gift op de plek die ze altijd al in gedachten had, en met een streling van haar ruw geworden vingers zegent ze het koele graniet.

Als ze de kerkdeur openduwet, zoeken haar ogen intuïtief naar de breedgerande hoed, de mantel van Pellicorne, de in zijde gehul-

de vrouwen. Ze zijn allemaal verdwenen; ze zou alleen op de wereld kunnen zijn als ze het gefladder van de paniekerige spreek niet had gehoord. Het is tijd om weg te gaan, maar toch houdt ze een paar tellen lang de deur voor de vogel open. Het dier heeft in de gaten dat er iets gebeurt, maar vlucht weg achter de kansel.

Ze sluit de deur naar de koele kerk af, draait haar gezicht naar de zon en loopt van de grachtengordel naar de zee. Spreek, denkt ze, als jij meent dat je in dat gebouw veiliger bent, kan ik je niet bevrijden.

I

HALF OKTOBER 1686

Herengracht, Amsterdam

Begeer zijn lekkernijen niet,
Want het is bedrieglijke spijs.
– *Spreuken 23:3*

Ontvangst

Op het bordes voor het huis van haar kersverse echtgenoot tilt Nella Oortman de klopper op. Ze geneert zich voor de doffe dreun waarmee de dolfijn op de voordeur slaat. Er doet niemand open, ook al wordt ze verwacht. Er is een tijdstip afgesproken en er heeft een briefwisseling plaatsgevonden, al was haar moeders briefpapier wel veel dunner dan Brandts dure vellum. Nee, denkt ze, dit is geen geslaagde begroeting. Haar huwelijksplechtigheid, een maand geleden, was ook al zo kaal, zonder bloemenkransen, bruidsbeker of huwelijksbed. Ze zet haar koffertje en de vogelkooi op het bordes. Ze weet dat ze dit verhaal straks mooier zal moeten maken voor thuis, maar eerst moet ze zorgen dat ze binnenkomt en een kamer en een schrijftafel krijgt.

De stenen huizen aan de overkant weerkaatsen de stemmen van lachende schippers. Nella draait zich om naar de gracht. Een mierzig jongetje is tegen een visvrouw met een mand vol koopwaar aan gerend, en een halfdode haring glibbert over de brede voorkant van haar rok naar beneden. Haar schelle kreet schuurt over Nella's huid. 'Sukkel! Kijk uit waar je loopt!' schreeuwt ze met haar plattelandsaccent. De jongen is blind, en hij graait over de grond naar de ontsnapte haring alsof het een zilveren bedeltje is. Zijn vingers zijn vlug en hij is niet bang om rond te tasten. Met een kakelend lachje raapt hij de vis van de grond, en hij strekt zijn vrije arm en rent met zijn buit weg.

In gedachten juicht Nella om zijn meevallertje. Het komt niet vaak voor dat het in oktober nog zo warm is, en ze blijft nog even genietend met haar gezicht naar de zon staan. Dit deel van de Herengracht staat bekend als de Gouden Bocht, maar vandaag ziet het brede water er bruin en alledaags uit. De mooie, statige huizen die boven het modderkleurige water uittorenen, zijn ronduit indrukwekkend te noemen. Ze zijn als edelstenen in de trots van de stad gevat en lijken hun eigen symmetrie in het water te bewonde-

ren. Boven hun daken wil Moeder Natuur niet voor ze onderdoen, en wolken in de tint van saffraan en abrikoos imiteren de roemrijke republiek.

Nella draait zich weer om naar de deur, die nu op een kiertje blijkt te staan. Was dat net ook al zo? Ze heeft geen idee, maar ze duwt hem verder open. De kou van het marmer komt haar tegemoet als ze in de donkere leegte staart. ‘Johannes Brandt?’ roept ze luid, enigszins in paniek. Houden ze haar soms voor de gek? Als dit zo doorgaat, staat ze hier in januari nog. Pibo, haar parkiet, roffelt met de punten van zijn vleugels tegen de spijlen van de kooi, en zijn zachte getjilp wordt gedempt door het marmer. Zelfs de inmiddels weer rustige gracht achter hen lijkt haar adem in te houden.

Eén ding weet Nella zeker als ze nog aandachtiger naar binnen tuurt: ze wordt vanuit de schaduwen bekeken. Vooruit, Nella Elisabeth, zeg te tegen zichzelf, en ze stapt over de drempel. Zal haar nieuwe echtgenoot haar omhelzen of kussen? Of zal hij haar een hand geven, alsof ze een zakelijke overeenkomst hebben gesloten? Tijdens de huwelijksvoltrekking – waarbij haar kleine familie aanwezig was, maar niemand van zijn familie – deed hij geen van drieën.

Om te laten zien dat plattelandsmeisjes ook goede manieren hebben, bukt ze zich en trekt haar sierlijke, leren schoenen uit. Het is natuurlijk haar mooiste paar, al vraagt ze zich af waarom ze eigenlijk zijn aangeschaft. Ze zijn deftig, zei haar moeder, maar deftigheid zit niet zo lekker. Ze zet de schoenen met een klap neer, in de hoop dat ze met lawaai iemand naar zich toe roept – of juist wegjaagt. Haar moeder zegt dat ze een veel te rijke verbeelding heeft en noemt haar Nella de droomster. Het geluid heeft geen enkel effect; de schoenen liggen werkeloos op de grond en Nella voelt zich dwaas.

Buiten roepen twee vrouwen naar elkaar. Nella draait zich om, maar door de openstaande deur ziet ze alleen maar de rug van een van hen, een lange vrouw. Ze draagt niets op haar goudblonde haar en loopt in de richting van de laatste zonneschijn. Nella’s

eigen haar is tijdens de reis vanuit Assendelft een beetje uitgezakt, en er dansen een paar ontsnapte lokjes in de lichte bries. Ze wil ze best onder haar mutsje stoppen, maar ze is bang dat ze daardoor nog zenuwachtiger overkomt, en dat lijkt haar vreselijk. Daarom laat ze ze in haar gezicht kriebelen.

‘Moet het hier soms op een dierentuin gaan lijken?’

De stem komt vlug en zelfverzekerd uit de schaduwen gesevend. Nella voelt haar huid verstrakken. Ze werd dus inderdaad bekeken, maar desondanks krijgt ze kippenvel. Vanuit het donker schrijdt een gestalte met uitgestrekte hand op haar af. Is het gebaar een protest of een begroeting? Nella weet het niet. Het is een slanke, kaarsrechte vrouw in gitzwarte kleding. Elk lokje haar zit keurig onder haar gesteven mutsje, dat tot een witte perfectie is geperst. Haar ogen zijn grijs, haar mond is ernstig. Hoelang staat ze daar al te kijken? Pibo tjlpt nu de stilte onderbroken wordt.

‘Dit is Pibo,’ zegt Nella. ‘Mijn parkiet.’

‘Ik zie het,’ zegt de vrouw, die letterlijk op haar neerkijkt. ‘Of beter gezegd: ik hoor het. Ik neem aan dat je verder geen beesten hebt meegenomen.’

‘Ik heb een hondje, maar dat is thuisgebl...’

‘Mooi zo. Dat geeft alleen maar rommel in huis. Krassen op het hout. Kleine hondjes zijn iets voor die aanstellerige Fransen en Spanjaarden,’ merkt de vrouw op. ‘Even frivool als hun eigenaars.’

‘En ze lijken op ratten,’ roept een andere stem ergens in de gang.

De vrouw fronst en sluit even haar ogen. Nella neemt haar op en vraagt zich af wie hun gesprek volgt. Ik ben zeker tien jaar jonger dan zij, maar ze heeft een prachtige gladde huid, denkt ze. De vrouw loopt elegant en zeer zelfbewust langs Nella heen naar de deuropening. Ze werpt vluchtig een goedkeurende blik op de netteschoenen bij de deur en tuurt dan met samengeperste lippen in de kooi. Pibo heeft uit angst zijn veren opgezet.

Nella besluit haar af te leiden door haar een hand te geven, maar de vrouw schrikt terug voor de aanraking. ‘Sterke botten voor een zeventienjarige,’ zegt ze.

‘Ik ben Nella. En ik ben achttien,’ zegt Nella, terwijl ze haar hand terugtrekt.

‘Ik weet wie je bent.’

‘Ik heet voluit Petronella, maar thuis noemt iedereen me...’

‘Ik had je de eerste keer al verstaan.’

‘Ben je de huishoudster?’ vraagt Nella. In de duisternis klinkt een nauwelijks onderdrukt gegiechel. De vrouw doet net of ze het niet hoort en kijkt de iriserende schemering in. ‘Is Johannes thuis? Ik ben zijn echtgenote.’ De vrouw blijft zwijgen. ‘We zijn een maand geleden in Assendelft getrouwd,’ houdt Nella vol. Aandringen lijkt nu het enige wat ze kan doen.

‘Mijn broer is er niet.’

‘Je bróór?’

Weer gegiechel in de duisternis. De vrouw kijkt Nella recht in de ogen. ‘Ik ben Maren Brandt,’ zegt ze, alsof dat alles duidelijk maakt. Haar blik is hard, maar Nella hoort een hapering in haar stem. ‘Hij is er niet,’ vervolgt ze. ‘We hadden gedacht dat hij al thuis zou zijn, maar dat is niet zo.’

‘Wanneer komt hij terug?’

Maren kijkt door de openstaande deur weer naar de hemel. Haar linkerhand waaiert door de lucht, en uit de schaduw bij de trap komen twee gestalten tevoorschijn. ‘Otto,’ zegt ze.

Er komt iemand naar hen toe. Nella slikt en zet haar koude voeten stevig op de vloer.

Otto is een heel donkere man. De nek die uit zijn kraag verrijst, de handen en polsen die uit zijn mouwen steken – overal ziet Nella alleen maar donkerbruine huid. Zijn hoge jukbeenderen, zijn kin, zijn brede voorhoofd, elke centimeter. Nog nooit van haar leven heeft Nella zo’n man gezien.

Maren lijkt benieuwd te zijn wat Nella nu zal doen. De blik in Otto’s grote ogen vertelt niet of hij Nella’s onverholen fascinatie heeft opgemerkt. Hij buigt voor haar, en zij maakt een reverentie en bijt op haar lip tot de smaak van bloed haar eraan herinnert dat ze rustig moet blijven. Het valt haar op dat zijn huid glanst als een opgeboende noot en dat zijn zwarte haar recht van zijn hoofd af

lijkt te staan. Veel mannen hebben plat, vettig haar, maar dat van Otto is een dot zachte wol. 'Ik...' begint ze.

Pibo begint te tjilpen, en Otto steekt zijn armen uit. Op zijn brede handpalmen liggen een paar patijnen. 'Voor uw voeten,' zegt hij.

Hij heeft een Amsterdams accent, maar hij laat de woorden door zijn mond rollen en maakt ze warm en vloeibaar. Als Nella de patijnen van hem aanneemt, strijken haar vingers over zijn huid. Onhandig schuift ze de dikke houten zolen onder haar voeten. Ze zijn te groot, maar dat durft ze niet te zeggen, en nu hoeft ze in elk geval niet meer op de koude vloer te staan. Straks, wanneer ze boven is, zal ze de leren riempjes strakker aantrekken. Als ze tenminste ooit naar boven mag, als ze verder komt dan deze hal.

'Otto is de bediende van mijn broer,' zegt Maren. Ze kijkt nog altijd strak naar Nella. 'En dit is Cornelia, onze dienstmeid. Zij zal voor jou zorgen.'

Cornelia komt naar voren. Ze is iets ouder dan Nella, misschien twintig of eenentwintig jaar, en ook iets groter. Ze bekijkt Nella met een kille glimlach en laat haar blauwe ogen over de jonge bruid dwalen. Het ontgaat haar niet dat Nella's handen trillen. Nella glimlacht en zoekt koortsachtig naar een paar nietszeggende woorden om haar te bedanken, maar de nieuwsgierige blik van Cornelia brandt op haar huid. Ze is opgelucht, maar ook beschaamd als Maren haar bedankje niet afwacht.

'Loop maar mee naar boven,' zegt Maren. 'Je wilt vast je kamer zien.'

Nella knikt, en in Cornelia's ogen vlamt een geamuseerd lichtje op. Vrolijke piepgeluiden uit de kooi weerkaatsen luid tegen de muren. Met een achteloos polsgebaar draagt Maren Cornelia op de vogel mee te nemen naar de keuken.

'Dan zit hij in de walmen van het fornuis,' protesteert Nella. Maren en Otto draaien zich naar haar om. 'Pibo zit graag in het licht.'

Cornelia pakt de kooi op en zwaait ermee alsof het een emmer is. 'Voorzichtig, alsjeblieft,' zegt Nella.

Maren en Cornelia wisselen een blik van verstandhouding. De dienstmeid loopt door naar de keuken, begeleid door het ijle melodietje van Pibo's verontruste getjilp.

Bij het zien van haar weelderig ingerichte kamer heeft Nella het gevoel dat ze in het niet verzinkt. Maren kijkt alleen maar geërgerd. 'Cornelia heeft te veel geborduurd,' zegt ze. 'Maar we hopen dat Johannes maar één keer trouwt.'

In de kamer bevinden zich kussens met monogrammen, een nieuwe spreij en twee paar recentelijk opgefriste gordijnen. 'Dat zware fluweel heb je nodig om de mist van de gracht buiten te houden,' merkt Maren op. 'Dit was mijn kamer,' voegt ze eraan toe, terwijl ze naar het raam loopt om naar het handjevol sterren te kijken dat aan de hemel verschijnt. Ze legt haar hand op de ruit. 'Jij krijgt hem omdat deze kamer een mooier uitzicht heeft.'

'O, maar ik wil hem je niet ontnemen,' zegt Nella.

Ze kijken elkaar aan, omringd door al het naaldwerk, de grote hoeveelheid linnengoed waarop de geborduurde B van Brandt staat, omsloten door druivenbladeren, rustend in vogelnestjes of verrijzend uit bloembedden. Elke B heeft Nella's meisjesnaam opgeslokt en heeft een dikke, opgezwollen buik. Nella voelt zich niet op haar gemak, maar strijkt plichtmatig met haar vinger over die overvloed aan wol, die op haar stemming drukt.

'Is het warm en droog in jullie voorname huis in Assendelft?' vraagt Maren.

'Soms is het er vochtig,' antwoordt Nella. Ze bukt zich en probeert de grote patijnen bij te stellen, die niet goed aan haar voeten zitten. 'De dijken laten nog wel eens water door. En het is geen voornaam huis...'

'Wij zijn niet zo deftig als jouw familie, maar ja, wat heb je aan een oude familienaam zonder een warm, droog, goed gebouwd huis,' onderbreekt Maren haar. Het is geen vraag.

'Je hebt gelijk.'

'Een goede afkomst zegt niets,' vervolgt Maren. Ze port in een kussen om het woord 'niets' te onderstrepen. 'Dat zei dominee

Pellicorne afgelopen zondag, en ik heb het op het schutblad van onze bijbel geschreven. Als we niet oppassen, zal het water stijgen.’ Ze lijkt zichzelf te dwingen een bepaalde gedachte uit haar hoofd te zetten. ‘Je moeder heeft ons geschreven,’ zegt ze. ‘Ze stond erop je reis hierheen te betalen. Dat konden we niet toestaan. We hebben de op één na beste sloep gestuurd. Je bent toch niet beledigd, hoop ik?’

‘Nee, nee.’

‘Mooi zo. De op één na beste betekent in dit huis nog altijd nieuwe verf en een met Bengaalse zijde beklede hut. Johannes heeft de andere in gebruik.’

Nella vraagt zich af waar haar man en zijn beste sloep zijn nu hij niet thuis is om haar te begroeten. Ze denkt aan Pibo, die in zijn eentje in de keuken zit, vlak bij het vuur en de pannen. ‘Hebben jullie maar twee bedienden?’ vraagt ze.

‘Dat is genoeg,’ zegt Maren. ‘We zijn kooplieden, geen leeglopers. In de Bijbel staat dat een man nooit met zijn rijkdom mag pronken.’

‘Nee. Natuurlijk niet.’

Maren staart naar haar. ‘Als hij tenminste nog iets overheeft om mee te pronken.’ Nella wendt haar blik af. In de kamer begint het schemerig te worden, en Maren zet een dunne, nieuwe kaars op de oude stompjes. Het zijn goedkope talgkaarsen. Eigenlijk had Nella gehoopt op geurige bijenwas, en ze is verbaasd dat ze hier hebben gekozen voor deze walmende soort, die naar vlees ruikt. ‘Cornelia lijkt je nieuwe naam overal op te hebben geborduurd,’ zegt Maren over haar schouder.

Inderdaad, denkt Nella. Ze denkt terug aan de onheilspellende manier waarop de meid haar bestudeerde. Cornelia heeft zich waarschijnlijk vaak tot bloedens toe geprikt, en raad eens wie ze daarvoor zal straffen?

‘Wanneer komt Johannes thuis? Waarom is hij er niet?’ vraagt ze.

‘Je moeder zei dat je uitkeek naar je nieuwe bestaan als echtgenote in Amsterdam,’ zegt Maren. ‘Is dat zo?’

‘Ja. Maar daarvoor heb ik wel een echtgenoot nodig.’

In de ijzige stilte die volgt, vraagt Nella zich af waar Marens echtgenoot is. Misschien heeft ze hem wel in de kelder verstopt. Ze voelt een bijna onbedwingbare lach opborrelen, maar onderdrukt die door glimlachend naar een van de kussens te kijken. ‘Dit ziet er allemaal prachtig uit,’ zegt ze. ‘Dat had je niet hoeven doen.’

‘Cornelia heeft alles gemaakt. Ik heb twee linkerhanden.’

‘Dat zal vast wel meevallen.’

‘Ik heb mijn schilderijen weggehaald. Ik dacht dat jij meer van deze stijl zou houden.’ Maren gebaart naar een olieverfschilderij van een koppel vogels. Het vederwild hangt aan een haak en lijkt volledig uit veren en klauwen te bestaan. Verderop bevindt zich een afbeelding van een hangende haas, een jachttrofee. Daarnaast hangt een schilderij van een gedecoreerd Chinees bord met een stapeltje oesters erop, beschaduwd door een omgevallen wijnglas en een schaal overrijp fruit. De openstaande, kwetsbaar uitziende oesters hebben iets verontrustends. In Nella’s ouderlijk huis heeft haar moeder landschappen en Bijbelse taferelen aan de muren gehangen. ‘Deze zijn van mijn broer,’ merkt Maren op. Ze wijst naar een overvloedig gevulde bloemenvaas met een halve granaatappel op de voorgrond. De kleuren van de bloemen zijn te uitbundig, harder dan ze in werkelijkheid zijn.

‘Dank je.’ Nella vraagt zich af hoelang ze bezig zal zijn om ze allemaal om te keren voordat ze gaat slapen.

‘Je wilt vanavond waarschijnlijk boven eten,’ zegt Maren. ‘Je hebt een urenlange reis achter de rug.’

‘Dat klopt, ja. Het lijkt me fijn om hier te eten.’ Nella onderdrukt een huivering bij het zien van de vogels – de bebloede snauvels, de glazige ogen en de rimpeling van het eens zo veelbelovende vlees. Bij de aanblik van de dieren verlangt ze opeens hevig naar iets zoets. ‘Heb je toevallig marsepein?’

‘Nee. Wij gebruiken niet veel suiker. Je ziel wordt er ziek van.’

‘Mijn moeder maakte er vroeger figuurtjes van.’ In de provisiekast lag altijd marsepein, het enige luxeartikel waarvan mevrouw

Oortman net zo hield als haar man. Meerminnen, schepen en halssnoeren met besuikerde edelstenen – de deegachtige amandelmassa smolt in hun mond. Ik ben niet meer van mijn moeder, denkt Nella. Ooit maak ik suikerfiguurtjes voor andere klamme handjes, stemmen die om iets lekkers roepen.

Maren onderbreekt haar dagdroom. ‘Ik zal Cornelia vragen of ze je wat herenbrood, Goudse kaas en rijnwijn brengt.’

‘Dank je. Heb je enig idee wanneer Johannes thuiskomt?’

Maren snuffelt in de lucht. ‘Wat ruik ik?’

Intuïtief gaan Nella’s handen naar haar sleutelbeenderen. ‘Ben ik het?’

‘Misschien.’

‘Mijn moeder heeft parfum voor me gekocht. Lelie. Ruik je de bloemenolie?’

Maren knikt. ‘Ja.’ Ze kucht zachtjes. ‘Je weet wat ze over lelies zeggen.’

‘Nee, dat weet ik niet.’

‘Vlug rijp, vlug rot.’

Na die woorden doet Maren de deur achter zich dicht.

Mantel

*D*ie nacht is Nella om vier uur nog klaarwakker. Ze komt niet tot rust in haar vreemde, nieuwe omgeving, waarin alles blinkt en geborduurd is en waar de geur van walmende talg hangt. Omdat ze de olieverfschilderijen niet naar de muur durfde te draaien, zijn de afbeeldingen nog steeds zichtbaar. In haar bed laat ze alle voorafgaande gebeurtenissen nog eens voor haar uitgeputte geestesoog verschijnen.

Toen mijnheer Oortman twee jaar geleden stierf, zeiden de mensen in Assendelft dat hij brouwerijen had voortgebracht. Nella walgde van de insinuatie dat haar vader niet meer dan een beschonken priaap was geweest, maar de omschrijving bleek deprimerend waar zijn. Haar vader liet zijn gezin achter met vele

schulden – de soep werd dunner, het vlees werd magerder, de bedienden verdwenen een voor een. Nederlanders hoorden een ark te bouwen om zich tegen het stijgende water te beschermen, maar dat had hij niet gedaan. Nella's moeder had haar pen gepakt en gezegd: 'Jij moet trouwen met een man die zijn geld in zijn beurs weet te houden.'

'Maar ik heb zo'n man niets te bieden,' had Nella gezegd.

Haar moeder had een afkeurend geluid gemaakt. 'Kijk in de spiegel, kind. Dat is wat wij vrouwen bezitten.'

Nella was hevig onthutst geweest. Het deed pijn dat haar moeder haar zo verlaagde, en het verdriet om haar vader maakte plaats voor verdriet om haar eigen lot. Haar jongere broer en zus, Carel en Arabella, mochten buiten kannibaaltje of zeerovertje blijven spelen.

Twee jaar lang bereidde Nella zich voor op haar bestaan als dame. Ze leerde elegant te schrijven, al vroeg ze zich mopperend af waar ze in vredesnaam naartoe moest lopen. Er was helemaal niets in Assendelft, en voor het eerst wilde ze weg uit haar dorp. Ze had geen oog meer voor de weidse hemel, maar zag alleen nog maar een landelijke gevangenis die al met een dun laagje stof was bedekt. In een inmiddels strakker aangeregen korset oefende ze haar luitspel. Ze bewoog haar vaardige vingers over de fretten en had net genoeg mededogen met haar moeders zenuwen om niet in opstand te komen. Haar moeder had bij de laatste Amsterdamse connecties van haar man rondvraag gedaan, en in juli van dit jaar hadden haar pogingen vruchten afgeworpen.

Er arriveerde een brief met een soepel, zelfverzekerd handschrift erop. Nella mocht hem niet lezen, maar een week later hoorde ze dat ze moest musiceren voor Johannes Brandt, een Amsterdamse koopman die speciaal voor haar naar het platteland kwam. Terwijl de zon boven het verdorrende, vlakke landschap van Assendelft onderging, luisterde de onbekende man in hun langzaam afbrokkelende huis naar haar luitspel.

Nella kreeg de indruk dat hij geroerd was, en na afloop zei hij dat hij van haar spel had genoten. 'Ik houd van de luit,' zei hij. 'Een

prachtig instrument. Ik heb er thuis twee aan de muur hangen, maar die zijn al jaren niet meer bespeeld.' En toen de negenendertigjarige Johannes Brandt – 'Een Methusalem!' riep Carel – om haar hand had gevraagd, had Nella besloten ja te zeggen. Het leek ondankbaar en oliedom om het aanzoek af te slaan. Ze had immers geen andere optie dan – hoe zei Maren het ook weer? – een bestaan als echtgenote.

In september waren ze in Assendelft getrouwd. Hun namen waren in het kerkregister bijgeschreven, ze hadden in het huis van de familie Oortman wat gegeten en daarna was Johannes weggegaan. Er moest een scheepslading handelswaar naar Venetië, zei hij, en die moest hij per se zelf afleveren. Nella en haar moeder hadden geknikt. Johannes was uiterst charmant. Hij trok één mondhoek op als hij lachte en hij leek een machtig man. De kersverse bruid bracht haar huwelijksnacht door in het bed dat ze al jaren met Arabella deelde, met haar voeten naar het hoofdeinde van haar woelende zusje gericht. Maar het komt allemaal goed, dacht ze, en in gedachten zag ze zichzelf als een nieuwe vrouw – een echtgenote en alles wat daarbij hoorde – uit de as van Assendelft verrijzen.

Haar overpeinzing wordt onderbroken door het geluid van honden in de gang. Nella hoort een man praten en herkent de stem van Johannes. Haar echtgenoot is hier, in Amsterdam – een beetje laat, maar hij is er. Nella gaat rechtop in haar huwelijksbed zitten en repeteert slaperig wat ze wil zeggen. *Wat fijn je te zien. Heb je een goede reis gehad? Ja? Daar ben ik heel blij om.*

Maar ondanks het spannende vooruitzicht dat ze hem zal zien, wordt ze opeens zo zenuwachtig dat ze niet naar beneden durft. Terwijl ze wacht en steeds banger wordt, vraagt ze zich af hoe ze het gesprek moet beginnen. Uiteindelijk schuift ze haar patijnen aan haar voeten, en ze slaat een omslagdoek over haar nachthemd en sluipt door de gang.

De hondennagels tikken op de tegels. In hun vacht brengen de dieren de geur van de zee mee, en hun staarten slaan tegen het meubilair. Maren is als eerste bij Johannes, en Nella hoort hen praten.

‘Dat heb ik nooit gezegd, Maren.’ De stem van Johannes klinkt laag en onbewogen.

‘We hebben het er nog wel eens over. Ik ben blij dat je er bent. Ik heb gebeden dat je veilig thuis mocht komen.’ Maren komt uit de schaduw om hem goed te bekijken, en het licht van haar kaars danst heen en weer. Nella strekt haar hals om over de balustrade te kijken en ziet de volumineuze, onbekende reismantel van Johannes en zijn verrassend opgezwollen vingers. ‘Je ziet er doodmoe uit,’ vervolgt Maren.

‘Ik weet het, ik weet het. En de herfst in Londen...’

‘... is vreselijk. Dus daar ben je geweest. Wacht maar, ik help je wel.’

Met haar vrije hand helpt Maren hem zijn mantel uit te trekken. ‘Johannes toch... Wat ben je mager. Je bent te lang weggebleven.’

‘Ik ben niet mager.’ Hij loopt weg. ‘Rezeki, Dhana,’ roept hij, en de honden volgen hem alsof ze gewend zijn hem te vergezellen. Nella proeft de vreemde klanken van hun namen op haar tong. *Rezeki, Dhana*. In Assendelft noemde Carel hun honden Snuit en Zwartoog – fantasieloos, maar de namen pasten perfect bij hun aard en hun uiterlijk.

‘Johannes,’ zegt Maren, ‘ze is er.’

Johannes staat stil, maar draait zich niet om. Zijn schouders gaan omlaag en zijn hoofd zakt wat verder naar zijn borstkas. ‘Kijk eens aan,’ zegt hij.

‘Eigenlijk had je thuis moeten zijn toen ze aankwam.’

‘Je kon haar vast wel in je eentje opvangen.’

Maren zwijgt, en de stilte tussen haar bleke gezicht en zijn afstandelijke, brede rug zwelt aan. ‘Denk om wat ik heb gezegd,’ zegt ze.

Johannes haalt zijn vingers door zijn haar. ‘Hoe zou ik dat ooit kunnen vergeten?’ vraagt hij.

Maren lijkt nog iets te willen zeggen, maar in plaats daarvan slaat ze haar armen om haar bovenlichaam. ‘Wat is het koud,’ zegt ze.

‘Ga dan naar bed. Ik moet nog werken.’